

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 312

TEMMUZ 1975

YIL : 26 — CİLT : 16

Derlemeler ve Araştırmalar :

NİNNİLER

Yazan : Prof. Dr. M. Kemal ÖZERGIN

Burada verilen ninnileri, 1970 yılının bir kaç ayında öğrencilerim derledi. Bu sebeple, halk bilgisi bakımından dikkati çeken şüpheli veya ilgi çekici hususlar, vericiden sorularak düzeltilememiş veya genişletilememiştir. Üç kısma ayrılan derlemenin ilkindeki ninniler, derlendiği yerlere göre dizildi. Derleme sırasında, ninni ile ilgili bulunduğu görülerek, tesbit edilen türküler ile bir ölçülü fıkra da yazının ikinci bölümünde ayrıca verildi. Derleme tesbit künyesi'ndeki maddelerin açık şekli şöyledir :

1. Derlemenin konusu, 2. Derlemenin bölgesi, 3. Derlendiği yer ve tarih, 4. Derleme şekli, 5. Bilgi veren.

I. NİNNİLER

AKDERE köyü (Ankara) :

1. Ninniler, 2. Akdere köyü (Ankara ili, Nallıhan ilçesi), 3. Akdere köyü, Ekim 1970. 4. Derleme yoluyla, 5. Mehmet Öztürk (70 yaşında erkek, çiftçi, okur - yazar değil, Akdere'nin yerlisi).

- (1) Nenni sana hoş mu gelir
Elâ gözden yaş mı gelir
Buban handan boş mu gelir
Nenni yavrum nenni
Nenni guzum nenni
- (2) Uzun gavak boyun olsun
Salkım söğüt dalın olsun
Benim uykum senin olsun
Nenni yavrum nenni
Nenni guzum nenni
- (3) Uvada çiftliğin işlesin
Çörde davarın gışlasın
Allâh hânene bağışlasın
Nenni yavrum nenni
Nenni guzum nenni
- (4) Uyusun da büyüsün nenni
Tıpış tıpış yürüsün nenni
Üstüne güller bürüsün nenni
Nenni yavrum nenni
Nenni guzum nenni
- (5) Çamdan beşik oydurayım nenni
İçine güller doldurayım nenni
Nenni derim ben yavruma nenni
Uyusun da büyüsün nenni

- (6) Yer yüzünde çimen biter nenni
Senin sesin arşı dutar nenni
Nenni derim ak saksının bülbülüne
Uyusun da büyüsün nenni
Tıpış tıpış yürüsün nenni
- (7) Dandini dandini destana
Dana!ar girmiş hostana
Gov hostancı danayı
Yemesin lâhanayı
- (8) Dandini dandini
Dana!ı bebek
Elleri golları
Gıralı bebek

BEDEŞ köyü (Samsun) :

1. Ninniler, 2. Bedeş köyü (Samsun ili Alaçam ilçesi). 3. Bedeş köyü, Temmuz 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. K. K. (62 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, Bedeş'in yerlisi)

- (1) Nenni dedim nenni gelsin
Gurbetlerden emmin gelsin
Yavrum senin uykun gelsin
Nenni yavrum nenni
- (2) Çiftlik dolu malın olsun
Boban sana köle dursun
Benim yavrum uyusun
Nenni yavrum nenni
- (3) Nenni nenni uyusun
Uyusun da büyüsün
Tıpış tıpış yürüsün
Nenni yavrum nenni
- (4) Yavrumun bobası
Götüsün çiçi maması
Yisin yisin de büyüsün
Benim yavrum yürüsün
Nenni yavrum nenni
- (5) Ben öğürürüm dertli dertli
Yavrum uyusun datlu datlu
Sana uykuların kutlu
Nenni yavrum nenni
- (6) Nenni çaldım beşiine
Devlet gonsun eşiine
Düşman ölsün keşiine
Nenni yavrum nenni
- (7) Nenni deyip beledüyüm
Al bardaklara doladüğüm
Seni Hak'tan diledüğüm
Nenni yavrum nenni

- (8) Nenni dedim de büyüddüm
Datlu datlu uyuddum
Emsallarıynan yürüddüm
Nenni yavrum nenni
- (9) Beşimin aacı çölden çöpten
İçindeki altun topdan
Ömür diledim yüce Hak'dan
Nenni yavrum nenni
- (10) Beşimin oku demür
İçinde yatan emür
Allah versin uzun ömür
Nenni yavrum nenni
- (11) Bi elinde tava sapı
Bi elinde helva topu
Okumuşdu soyu sopu
Nenni yavrum nenni
- (12) Hu... hu dervüşler
Hak yoluna durmuşlar
Tam yedi çocuk yemişler
(Yavrum) Seni de var mı demişler
Nenni yavrum nenni

BURDUR :

1. Ninniler, 2. Burdur şehri, 3. Burdur, Ağustos 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Z. hanım (75 yaşlarında ev kadını, okuryazar değil, Burdur'un yerlisi).

- (1) Evlerinin özü guyu
Guyudan alırlar suyu
Benim yavrumun kibar huyu
Nenni yavrum nenni
- (2) İstanbul'un yolları düzdür
Geceler bana gündüzdür
Benim yavrumunki nazdır
Nenni yavrum nenni
- (3) İstanbul'un yolları diken
Ayrıktır belleri büken
Gurbet elde mekân dutan
Nenni yavrum nenni
- (4) Akdır kızımın aklığı
Öter dağların keklığı
Ninesinin inci ipliğı
Gadılara sarık olur
Nenni yavrum nenni
- (5) Evlerinden çaylar geçer
Allı mavılı çiçek açar
Pek açılma kuzum issi geçer
Nenni yavrum nenni
- (6) Nenniler desem yetmez mi
Yuvanda bülbül ötemez mi

Senin bahan bine yetmez mi
Nenni yavrum nenni

(5. D. hanım 70 yaşlarında ev kadını, okur - yazar değil, Burdur'un yerlisi).

- (7) İstanbul'dan gelir taşı
Konaklardan eşitilir sesi
Benim yavrum Burdur'un hası
Nenni yavrum nenni
- (8) Uzun uzun çam dalları
İradı buban yolları
Buban yakına gelince
Çığırdar atın nalları

KİLİS (Gaziantep) :

1. Ninniler, 2. Kiliş şehri (Gaziantep ili), 3. Kiliş, Temmuz 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Sultan Yıldırım (46 yaşında ev kadını, okur - yazar, Kiliş'in yerlisi).

- (1) Hopusunda, hopusunda
Döyme döyerler sokusunda
Böyle güzel var mıymış
Hacıların kapısında
Nenni ... nenni ...
- (2) Hudana, hudana,
Danalar girmiş bostana
Sür bostancı danayı
Kapmasın lâhanayı
Lâhanayı yemez kökünün yer
Benim güzel yiğidim tatlı yer
Nenni ... nenni ...

(5. M. A. 36 yaşında ev kadını, okur - yazar, Kiliş'in yerlisi).

- (3) Hudandır, hudandır
Yavrum büyük soydandır
Arası elek yapar
Babası kalbur satar
Nenni ... nenni ...
- (4) Hopudu kızlar hopudu
Orta tarlanın nohudu
Kıraç yerin arpası
Bu da bir yiğit körpesi
Nenni ... nenni ...

MUDANYA (Bursa) :

1. Ninniler, 2. Mudanya şehri, 3. Mudanya, Mart 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Nimet Ak (72 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, aslen Bursa, 60 yıl kadar önce annesinden öğrenmiş).

- (1) Gargalar gargalar
Ceviz dalını ırgalar

- Ceviz dalını kırılmış
Nerde döner o garip gargalar
- (2) Garga seni tutarım
Ganadını yolarım
Yelpazeler yaparım
Minik hanımlara satarım
- (3) Ninni ninni neledim
Aı bağırdağlar doladım
Ben yavrumu ninniyle uyuttum
- (4) Ninni desem yaraşır
Has bahçeyi dolaşır
Ben yavruma gül demem
Gülün ömrü az olur
- (5. M. Ç. 70 yaşlarında ev kadını, okur - yazar aslen Bursalı, annesinden öğrenmiş):
- (5) Kargalar kargalar
Ceviz dalını ırgalar
Irgalamayın kargalar
Oğlum gözünü kapar
- (6) Karga seni tutarım
Karıdını yolarım
Yelpazeler yaparım
Hanımlara satarım
- (7) Dandili dandili
Ulu cami kandili
Ayasofya bülbulü
Has bahçenin konca gülü
- (8) Dandini dandini danadan
Henüz doğmuş anadan
Bağışlasın yaradan
Eksilmesin aradan
- (9) Bahçeye koydum salıncak
Eline verdim oyuncak
Uyumadı gitti yumurcak
Hu ... hu ... hu ... hu
- (5. Sabiha Temelöz. 39 yaşında ev kadını, ilk mektep mezunu, aslen Bursalı) :
- (10) Dandini dandini
Danalı bebek
Elleri kolları
Kıvalı bebek
- (11) Dandini dandini dostana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lâhanayı
Hu ... hu ... hu ... hu
Ee ... ee ... ee ... ee
- (12) Hu ... hu dervişler
Derilmişler gelmişler
Bir fırın ekmek yemişler
Daha var mı demişler
Hu ... hu ... hu ... hu ... ninni

(5. S. Ş. 16 yaşında kız öğrenci, aslen İne- göllü).

- (13) Hu ... hu ... hu kargalar
/Mehmet/'in dalını ırgalar
/Mehmet/ de sizi kovalar
- (14) Asmaya kurdum salıncak
Uyumadı gitti yumurcak
Hu ... hu ... hu ... hu ... nenni
Ee ... ee ... ee ... ee

YEŞİLHİSAR (Kayseri) :

1. Ninniler, 2. Yeşilhisar kasabası (Kayse- ri ili), 3. Yeşilhisar, Ekim 1970, 4. Derleme yo- luyla, 5. Kadın Sert (75 yaşında ev kadını, o- kur-yazar değil, Yeşilhisar'ın yerlisi).

- (1) Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Oğlum /Mehmet/ kovalasana
Nenni yavrum nenni
- (2) Dandini dandini danadan
Bir kız doğmuş anadan
Bağışlasın yaradan
- (3) Dandini dandini day bunun
Bey habası var bunun
Nenni yavrum nenni
- (4) Dandini dandini day kuşu
Arpa yemez bay kuşu
Babası topçu başı
Anası hatun kişi
- (5) Bahçesinde gülü bitmiş
Mendilin yüzüne örtmüş
Gelirim demiş de gitmiş
Nenni yavrum nenni
- (6) Nenni derim uyutuyum
Sallayım da büyütüyüm
Yaşına gelmeden yürütüyüm
Nenni yavrum nenni
- (7) Ağlama yavrum bulanırım
Dağı daşı dolanırım
Torba dakıp dilenirim
Nenni yavrum nenni
- (8) Hanesine vardım, hanesi kalaba
Kimi Şam'a gider, kimi Haleb'e
Hem Avşar benim yavrum, hem talebe
Nenni yavrum nenni
- (9) Hanesine vardım, hanesi ıssız
Şamdanına baktım, şamdanı mumsuz
Küçücükten kalmış benim yavrum öksüz
Nenni yavrum nenni

(5. Meymune Nasırlı. 70 yaşında ev kadı- nı, okur - yazar değil, Yeşilhisar'ın yerlisi) :

- (10) Aşağıdan gelir ağlar gibi
Derdim var yüreğimde, dağlar gibi
Nenni nenni güzel oğluma nenni
Nenni nenni güzel yavruma nenni

- (11) Dandini dandini dan bunun
Ahırdaki tay bunun
Kesmez bıçak kör mantı
Bir annesi var bunun
Nenni nenni güzel oğluma nenni
Nenni nenni güzel yavruma nenni

- (12) Halı namazla gül çiçeği
Bey babası var bunun
Nenni nenni güzel oğluma nenni
Nenni nenni güzel yavruma nenni

- (13) Nenni deyim beşşğine nenni
Ballar koyum kaşığına nenni
Doğan ayın ışığına oğluma nenni
Aı baatlak doladığım oğluma nenni
Nenni nenni güzel oğluma nenni
Nenni nenni güzel yavruma nenni

2. Keşlik köyü (Yeşilhisar ilçesi). 5. F. K.
(60 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, Keş-
ilk'in yerlisi).

- (14) Nenni desem ne hal olur
Gül açar da bahar olur
Ben yavruma gül demem
Gülün ömrü az olur
Nenni yavrum nenni
Mini mini yavrum nenni

- (15) Nenni deyim de uyusun
Uyusun da büyüsün
Yaşına gelmeden yürüsün
Nenni yavrum nenni
Mini mini yavrum nenni

(5. S. Tefon. 51 yaşında ev kadını, okur
yazar değil, Yeşilhisar'ın yerlisi):

- (16) Nenni diyim uyuduyum
Şekerinen büyüdüyüm
Yaşına gelmeden yürüdüyüm
Nenni bebeyim nenni

- (17) Nenni diyim edayınan
Üstünü örtüyüm libâyınan
Mevlâm büyütsün arayan babaynan
Nenni bebeyim nenni

- (18) Nenni diyim uyusun
Bişşiyini güller bürüsün
Yaşına gelmeden yürüsün
Nenni bebeyim nenni

- (19) Nenni diyim nennin gelsin
Ugreleyim uykun gelsin
Gurbet elden dayın gelsin
Nenni bebeyim nenni

- (20) Nenni nenni nennileri
Hanı burun emmileri
Gurbetteymiş dayıları
Nenni bebeyim nenni
- (21) Nenni nenni nennisine
Araba atlar gemisine
Benden selâm söylen
Ağ bebeyin dayısına
Nenni bebeyim nenni

II. İLGİLİLER

1. Bebek türküsü, 2. Ezengülü (Aşhanaz köyü (Gümüşhane ili, Bayburt ilçesi), 3. Bedeş köyü (Samsun - Alaçam), Temmuz 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Mine Alkan (35 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, aslen Ezengülü'den).

[Bir olaydan çıkmış bebek türküsü]

Bebeyin beşii çamdan
Irgaladım düştü yandan
Bey bobası gelür Şam'dan
Nenni bebeyim nenni
Yük dibinde yerin yaptım (eddim)
Sesim ileñ sabâ eddim
Gaynatamdan hezer eddim
Bebeyi galdurdum açdum
Nenni bebeyim nenni
Derede gurdılar uluşur
Bebeyi gurd guş bölüşür

Nenni bebeyim nenni
Bebek beni dal eyledi
Yakdı berî kül eyledi
Her gapıya gul eyledi
Nenni bebeyim nenni

1. Bebek türküsü, 2. Kars çevresi köyleri, 3. Yeşilhisar, Ekim 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Gülizar Dere (75 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, aslen Karlı).

[Bir olaydan çıkmış bebek türküsü]

Bebeğin beşığı çamdan
Yuvallandı düşdü damdan
Bebek asılmışdır çamdan
Nenni bebeh nenni nenni
Çadırdı atlar inişir
Düşmanlar gülüşir
Guzgunlar leş bilişir
Nenni bebeh nenni nenni
Bebek beni del'iyledi
Yahdı yahdı kül iyledi
Yeddi senede bi buldum

Nenni bebeh nenni nenni
Gaynatamla hicab eddim

... ..
Bebek asılmışdı çamdan
Nenni bebeh nenni nenni

1. Bebek türküsü, 2. Yeşilhisar (Kayseri ili), 3. Yeşilhisar, Ekim 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Ümmügülüm Tuncer (96 yaşında ev kadını, okur - yazar değil, Yeşilhisar'ın yerlisi).

[Bebe isteyen bir kadın olayından çıkmış türkü].

Elime aldım gelebi
Sardım yilebi yilebi
Şıkşaben'de Ahmet Çelebi
Mevlâm sana bir can versin
Bebek nenni

Arkasına giyen aba
Tütünler gaba gaba
Harmanlık'ta Goyun Baba
Mevlâm sana bir can versin
Bebek nenni

Havalar da olur ürker
Yandı ciğerciğim tüter
Konya'dadır Molla Hünker
Mevlâm sana bir can versin
Bebek nenni

Mermer daştan bilediğim
Seni Hak'tan dilediğim
Ak kundağa bilediğim
Mevlâm sana bir can versin
Bebek nenni

1. Kına gecesi türküleri, 2. Akdere köyü (Ankara - Nallıhan), 3. Akdere köyü, Ekim 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Vasfiye Sezgin (60 yaşlarında ev kadını, okur - yazar değil, Akdere'nin yerlisi).

[Kına gecesi, gelinin başına teps ikonup, şu türkü söylenir:]

Evlerinin önü kümes
Tilki gelir tavuk almaz
Gayınnası goca honaz
Nenni gızımız nenni
Gelin gızımız nenni

İrafdaki tava gulpu
Oğlan bilmez hapi hupu
Bizim gızımız altın topu

Nenni gızımız nenni
Gelin gızımız nenni

Gapının gullebi ağır
Hakının gulağı ağır
İşitmesse pekçe ağır
Nenni gızımız nenni
Gelin gızımız nenni

Biner atın alcasına
Gider yolun incesine
Çığırın gelsin amcasına
Nenni gızımız nenni
Gelin gızımız nenni

Biner atın garasına
Gider yolun doğrusuna
Çığırın gelsin dayısına
Nenni gızımız nenni
Gelin gızımız nenni

Eğer gelin kız, gurbete gidecekse, şöyle cevap verir :

(A benim) Sular gibi akan anam
El sözüne bakan anam
Bir gızını gurbete atan anam
Gelecek diye yoluna bakan anam
Evimizin önü harmana yakın
Gelin yengelerim gınamı yakın
Ben gidiyom gurbete
Benim anama iyice bakın
Evimizin önü bayır
Yağmur yağar sayır sayır
Beni anamdan ayıranlar
Yansın cayır cayır

1. Ölçüsü fıkra, 2. Burdur şehri, 3. Burdur, Ağustos 1970, 4. Derleme yoluyla, 5. Y. E. (42 yaşında ev kadını, orta mektep mezunu, Burdur'un yerlisi).

Kızın biri bir eve gelin gider. Gelin, gittiği evdekiler ile geçinemez ve bebesiyle yine baba-evine döner. Orada, bebesini uyuturken şu nenni'yi söylemiş :

Nenni yavrum nenni
Babannen eşşek, yazmadı döşşek
Nenni yavrum nenni
Emmün şeker, cinsine çeker
Nenni yavrum nenni
Halan gatrır, saymadı hatır
Annen goyun, bilmedi oyun
Nenni yavrum nenni
Nenni yavrum nenni
Buban deve, girmede eve
Nenni yavrum nenni

III. SÖZLÜK

Aaa = ağaç
Aklık = temizlik